

13. Brown, M., Dehoney, J., and Millichap, N., 2015. The Next Generation Digital Learning Environment. In *EDUCAUSE. A Report on Research*, 11. Available: <<https://library.educause.edu/~media/files/library/2015/4/eli3035-pdf>>.
14. Cacheiro-González, M. L., Medina-Rivilla, A., Dominguez-Garrido, M., and Medina-Dominguez, M., 2019. The Learning Platform in Distance Higher Education: Student's Perceptions, *Turkish Online Journal of Distance Education*, 20, 71–95. doi: 10.17718/tojde.522387.
15. Collis, B. A. 1996. *Tele-learning in a digital world: The future of distance learning*, London: International Thomson Computer Press.
16. Fernandez-Piqueras, R., Gil, I., Palacios, D., and Devece, C., 2011. Technology platforms in distance learning: Functions, characteristics and selection criteria for use in higher education, In *Proceedings of WMSCI 2011. The 15th World Multi-Conference on Systemics, Cybernetics and Informatics*, 1, 309–314.
17. Marchenko, O., 2015. Functional comparison of open edX and Moodle platforms. *Vidkryte osvritnie e-seredovyshe suchasnoho universytetu*, 1, 171–178 Available: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2015_1_19>.
18. Piotrowski, M., 2010. "What is an E-Learning Platform?", in *Learning Management System Technologies and Software Solutions for Online Teaching: Tools and Applications*, Y. Kats, Ed., IGI Global, 20–36. doi:10.4018/978-1-61520-853-1.ch002.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-30-184-197>

УДК 378.4

Велущак Марина Ярославівна,

кандидат педагогічних наук,

асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
факультету іноземних мов

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0002-4356-731X>

m.veluschak@chnu.edu.ua

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ В США

Анотація. У статті досліджені компоненти та структура професійної мобільності майбутніх фахівців економічного профілю. На основі вивчення літературних джерел окреслено основні види професійної мобільності, а саме – горизонтальна і вертикальна, висхідна і низхідна. З'ясовані педагогічні умови формування професійної мобільності. Підкреслено, що формування професійної мобільності майбутніх економістів пов'язане з інтеграцією знань та використанням міжпредметних зв'язків. З'ясовано, що використання міжпредметних зв'язків у

процесі навчання є однією із педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх економістів.

Проаналізовано систему вищої економічної освіти США. Акцентовано увагу на бізнес – освіті в США, зазначено її особливість та відмінність від економічної освіти. Проаналізовано історію створення перших бізнес – шкіл в США. Розглянуто вступні вимоги щодо здобуття таких ступенів як бакалавр / магістр / доктор філософії в галузі міжнародного бізнесу. Проаналізовано освітні програми підготовки майбутніх фахівців з економічного профілю. Висвітлені моделі реалізації змісту професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю в США: послідовна, паралельна, та комбінована. Основними принципами структурування змісту магістерських програм є професіоналізація та практична спрямованість, що реалізується шляхом використання міждисциплінарного підходу та принципу інтеграції. Охарактеризовані особливості організації підготовки майбутніх фахівців з економічного профілю. Висвітлені форми і рівні навчання майбутніх фахівців економічного профілю за докторськими програмами у США. З'ясовано, що в умовах університетської освіти США підготовка фахівців економічного профілю забезпечується на основі загальноосвітнього і професійного компонентів, що передбачають наявність обов'язкових та елективних складових.

Ключові слова: професійна мобільність; фахівець; економічна освіта; бізнес освіта.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Динамічність сучасного світу, розвиток технічного прогресу та поява нових сфер діяльності людини майже повністю змінюють уявлення про умови праці в традиційних галузях виробництва та сфери послуг. Динамізм сучасних суспільних перетворень викликає до життя потребу у фахівцях, які вміють аналізувати мінливі соціально-економічні тенденції, приймати і реалізовувати нестандартні рішення в ситуації ринкової конкуренції, скасовувати стереотипізацію з виробничої й особистісної сфер взаємодії. Сполучені штати Америки є визнаним лідером економічної та бізнес – освіти тому вивчення американського досвіду підготовки фахівців зовнішньо економічного профілю набуває актуальності для України в умовах переходу вітчизняної економіки на інноваційний шлях розвитку. У другій половині ХХ століття науковці стали приділяти значну увагу такому поняттю як «мобільність». На той час професійну мобільність визначали переважно як готовність і здатність робітника до швидкої зміни виконуваних виробничих завдань, робочих місць і навіть спеціальностей в рамках однієї професії чи галузі, здатність швидко освоювати нові спеціальності або зміни в них, що виникли під впливом технічних перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вища економічна освіта США завжди була в центрі уваги дослідників. Основні тенденції розвитку вищої економічної освіти США в сучасних умовах висвітлено в дослідженнях Е. Каверної [7], Н. Ничкало і В. Кудіна [5]. Становлення та розвиток вищої економічної та бізнес- освіти США в сучасних умовах розглядаються в працях В. Ільїної [6], Д. Джонстоуна [10], П. Деноса [17], В. Волстеда [18] Професійна мобільність традиційно досліджувалася в соціології, зокрема у класичних працях західних і радянських соціологів (Р.Бендікс, Т.Заславська, С. Ліпсет, Р. Ривкіна, Е. Саар, П. Сорокін, М. Тітма, Г. Чередниченко, В. Шубкін та ін.).

Професійна мобільність та конкурентоспроможність фахівця на ринку праці розкрита в дослідженнях вітчизняних (Л. Данилова, Н. Ничкало, О. Симончук, О. Щербак) та зарубіжних (П. Блау, Н. Василенко, Е. Корчагін, Г. Мухамедзянов, О. Олейнікова, О. Філатов, Д. Чернилевській) учених. Професійній мобільності присвятили свої дослідження К. Барбакова, В. Войнович, С. Кугель, І. Мартинюк, В. Осовський, О. Шкаратан, В. Ядов та інші.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – визначити що таке професійна мобільність майбутніх фахівців економічного профілю. **Завдання статті:** розглянути структуру та компоненти професійної мобільності майбутніх фахівців економічного профілю, визначити педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх економістів, проаналізувати сучасну систему вищої економічної освіти США, розкрити особливості бізнес освіти та виділити основні відмінності бізнес і економічної освіти в США.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Зміни в соціально-економічній сфері потребують розробки та впровадження нових підходів до формування змісту підготовки фахівця. Виникає необхідність визначення умов формування конкурентоспроможних фахівців, які мають професійну мобільність, що забезпечує здатність до швидкої адаптації в умовах постійного поновлення техніки, технології, удосконалення організації праці, розвитку соціально-культурної сфери.

Проблема мобільності в економіці пов'язана з розглядом професійної мобільності як елементу ринкової організації праці, а саме: відтворення трудових ресурсів, зміни професійного і кваліфікаційного статусу робітників як виробників і споживачів матеріальних благ. У великій сучасній педагогічній енциклопедії Є. Рапацевич визначає професійну мобільність як «можливість і здатність успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати вид праці. Професійна мобільність передбачає володіння системою узагальнених професійних способів і умінь ефективно їх використовувати для виконання яких-небудь завдань у суміжних областях виробництва і порівняно легко переходити від однієї діяльності до іншої [2, с. 320]. Професійна мобільність передбачає також високий рівень узагальнених професійних знань, готовність до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання різних завдань в області своєї професії. В умовах швидких змін техніки і технології виробництва професійна мобільність виступає важливим компонентом

кваліфікаційної структури спеціаліста. В професійній освіті мобільність професійна визначається як «здатність швидко змінювати вид праці, переключатися на іншу діяльність у зв'язку із змінами техніки і технології виробництва. Професійна мобільність виявляється у володінні системою узагальнених прийомів професійної праці та застосуванні їх для успішного виконання будь-якого завдання на суміжних за технологією ділянках виробництва. Передбачає високий ступінь розвитку узагальнених професійних знань, а також готовність до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання виробничо-технічних завдань» [3, с. 194].

Досліджуючи сутність і структуру поняття «професійна мобільність майбутніх економістів» Є. Іванченко визначає, що «це інтегрована якість особистості, що виявляється в: здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності у сфері економіки та фінансів із залученням правової сфери; вмінні ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань у згаданих сферах та порівняно легко переходити від одного виду діяльності до іншого згідно з аналізом економічної і соціальної ситуації в державі; володінні високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їх удосконалення та самостійного здобування; готовності до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання завдань у галузі економіки та фінансів, спираючись на передові світові тенденції; орієнтації в кон'юнктурі ринку праці» [1, с. 31].

Є. Іванченко у змісті професійної мобільності виділяє три компоненти: соціологічний, психологічний та економічний [1, с. 23]. Характер і зміст професійної мобільності, формування професійно мобільного кваліфікованого робітника обумовлюються зміною вимог до існуючих професій і нових, більш престижних професій, що забезпечують його високий соціально-професійний статус. Тож, сутність професійної мобільності визначається: як якість особистості, що забезпечує внутрішній механізм розвитку людини; як діяльність людини, детерміновану подіями; як середовище, результатом якого виступає самореалізація людини в професії й житті; як процес перетворення людиною самої себе й оточуючого її професійного й життєвого середовища.

Аналіз теоретичних джерел дозволив визначити професійну мобільність майбутніх економістів як інтегровану якість особистості, що виявляється у здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності у сфері економіки та фінансів із залученням правової сфери; вмінні ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань у згаданих сферах та порівняно легко переходити від одного виду діяльності до іншого, згідно з аналізом економічної та соціальної ситуації в державі; володінні високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їх удосконалення та самостійного оволодіння; готовності до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання завдань у галузі економіки та фінансів, спираючись на передові світові тенденції; орієнтації в кон'юнктурі ринку праці.

Є. Іванченко визначив структуру професійної мобільності майбутніх економістів, що містить три компоненти: соціологічний, психологічний та економічний, які, у свою чергу, складаються зі здатностей, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою, якостей, необхідних для професійно мобільного економіста; і дві групи чинників: об'єктивних, до яких належать технічні, економічні,

демографічні, організаційні і соціальні, та суб'єктивних, які містять ставлення індивіда до професійної мобільності, обумовлене його потребами, інтересами, ціннісними орієнтаціями [1, с. 31].

Розрізняють горизонтальну і вертикальну, висхідну і низхідну професійну мобільність (за П. Сорокіним). Горизонтальна мобільність пов'язана з рівнозначними переходами без зміни соціального статусу. Для економіста це перехід з одного відділу до іншого без зміни посади в межах одного підприємства або перехід на аналогічну посаду зі зміною підприємства, а також підвищення компетентності й ефективне використання особистісних якостей у професійному розвитку, гнучкість професійних поглядів і дій, здатність особистості до саморозвитку в конкретних професійних умовах, що змінилися.

Вертикальна мобільність пов'язана з підвищенням або зниженням соціального статусу. Висхідна мобільність – це перехід до більш високого положення, який характеризується високою конкурентоспроможністю і професійною адаптацією індивіда. Можливість руху вгору означає не тільки збільшення частки отриманих соціальних благ, але й більш повну професійну реалізацію. Низхідна професійна мобільність супроводжується втратою професійного статусу, що ілюструє ситуація на ринку праці (за С. Жуковою). На нашу думку, якщо індивід припиняє підвищувати свій освітній рівень, слідкувати за останніми тенденціями світового розвитку економіки, політикою держави, тобто не самовдосконалюється, такі тенденції також можна віднести до низхідної професійної мобільності. Коли йдеться про економістів, під вертикальною мобільністю ми розуміємо службове підвищення (висхідна мобільність), службове зниження або звільнення (низхідна мобільність) [1, с. 51].

Однією з педагогічних умов формування професійної мобільності є створення позитивної мотиваційної настанови на професійну мобільність при особистісно орієнтованому навчанні. Така організація процесу навчання дозволяє приділяти увагу розвитку індивідуальних здібностей студента, визнаючи його основною цінністю всього навчального процесу (за І.С. Якіманською). Особистісно орієнтоване навчання сприяє створенню позитивної мотиваційної настанови на професійну мобільність, виявленню і структуруванню суб'єктивного досвіду студента й шляхів його узгодження із соціально-значущим досвідом, що якнайкраще сприяє формуванню професійної мобільності майбутнього фахівця, який готовий до гідного виходу на первинний ринок праці [1, с. 47].

Педагоги визначають дві домінанти професійної мобільності: з одного боку – професійно-освітні можливості майбутнього кваліфікованого фахівця, а з другого, вимоги, що висуваються до професійно-технічного навчального закладу з боку суспільства й ринку праці у швидкості, рівні формування професійної мобільності і якості підготовки професійно мобільного кваліфікованого фахівця. Професійна мобільність формується за трьома напрямками: 1) освоєння нової сукупності професійних знань у різних сферах професійної праці (в основі цього виду професійної мобільності лежить кон'юнктура на ринку праці); 2) поява інтегрованих професій; 3) освоєння професій, що мають загальнопрофесійний, надспеціальний характер (наприклад, економіст, менеджер, маркетинголог, юрист та ін.). У зв'язку з цим змінюється й характер вимог професії до

людини. Замість пріоритету спеціальних знань в освоєнні професії формується пріоритет загальнопрофесійних, міжпрофесійних знань [10, с. 125].

Формування професійної мобільності майбутніх економістів дуже тісно пов'язане з інтеграцією знань, використанням міжпредметних зв'язків, під якими ми розуміємо, слідом за В.Д. Стасюк, логічні зв'язки між навчальними дисциплінами, що сприяють формуванню цілісного уявлення про явища природи, допомагають використовувати власні знання щодо вивчення різних навчальних предметів. Саме міжпредметні зв'язки сприяють інтенсифікації навчально-виховного процесу, більш об'ємному сприйняттю інформації. Як наслідок, знання стають не тільки конкретними, але й узагальненими, що дає майбутнім фахівцям можливість переносити ці знання в нові ситуації і застосовувати їх на практиці. Використання міжпредметних зв'язків у процесі навчання – наступна педагогічна умова формування професійної мобільності майбутніх економістів, оскільки дає можливість формування у студентів цілісної уяви про проблему, дозволяє перейти від ізольованого розгляду різноманітних явищ та процесів до їх взаємопов'язаного комплексного вивчення [1, с. 61].

Професійна мобільність є чинником конкурентоспроможності фахівців на ринку праці. На основі узагальнення наукових досліджень встановлено, що професійна мобільність – це здатність особистості реалізовувати свою потребу в певному виді діяльності, що відповідає здібностям і можливостям особистості майстерно переходити від одного рівня професійної діяльності до іншого, тобто, розширюючи й поглиблюючи її характер чи рівень, виявляти свою професійну компетентність.

Вища економічна освіта у США представляє різноманітну, масштабну, розгалужену систему є чотири академічні ступені, які отримують випускники економічних вузів. Нижчий економічний ступінь – це ступінь асоціанта, надається після закінчення дворічного коледжу. Цей ступінь еквівалентний дворічному навчанню в чотирирічному економічному коледжі або університеті. Після чотирьох років навчання у вищому економічному навчальному закладі, що веде заняття за широким спектром економічних дисциплін та не орієнтований на вузьку професійну підготовку, надається ступінь економіста-бакалавра. Два роки навчання після одержання ступеня бакалавра й захист дисертації надає можливість отримати ступінь магістра економіки. Вищим академічним ступенем у США є доктор з економіки. Для одержання цього ступеня потрібно два роки навчатися після одержання магістерського ступеня й захисти докторську дисертацію. Всі економічні університети США у відповідності з класифікацією Комісії Карнегі за профілем економічної діяльності, масштабами проведених наукових досліджень, рівнем навчання та профілем економічної підготовки підрозділяються на низку категорій. Науково-дослідні економічні університети першого розряду, до яких належить 10 вузів, одержують найбільше фінансування від федерального уряду, мають магістратуру й докторантуру з кількістю захистів не менш 50 докторських дисертацій на рік. Науково-дослідні економічні університети другого розряду входять у сотню вузів, що мають найбільший обсяг державних асигнувань із кількістю захистів у докторантурі не менш 50 докторських дисертацій та з проведенням навчання по бакалаврських навчальних програмах з економіки. До наступного ступеня відносять економічні університети першого розряду, що присуджують не менш 40 докторських економічних ступенів по п'яти

науковим економічним напрямкам і здійснюють навчання по бакалаврських програмах економіки. Економічні університети другого розряду здійснюють навчання бакалаврів і присуджують щорічно більше 20 докторських економічних ступенів по одному або трьох напрямках економіки. Другою групою вузів є багатогалузеві економічні університети й коледжі. Їх відносять до групи загальних економічних університетів і коледжів. До першого розряду серед цих вузів належать ті, які ведуть підготовку по програмах бакалавратів і мають магістратуру за економічними спеціальностями. Чисельність студентів не менш 2,5 тис. чоловік. До другого розряду відносять економічні вузи, що відповідають тим же вимогам, але із чисельністю студентів 1,5-2 тис. чоловік. До третьої групи економічних вузів відносять коледжі гуманітарних і природничих наук (у США їх називають коледжами вільних мистецтв). Ця група також ділиться на 1-й і 2-й розряди. До четвертої групи економічних вузів відносять професійні школи (бізнес-школи) і спеціалізовані економічні вузи. У них ведеться викладання як по загальноосвітнім, так і по професійним курсам два або менше роки. Дворічне навчання надає право на одержання ступеня асоціанта або посвідчення економіста. При паралельному проходженні загальноосвітньої програми, що відповідає базовій групі предметів бакалаврата, випускникові привласнюється перехідний ступінь асоціанта, і він може вступити на 3-й курс економічного коледжу й університету в низці штатів Америки. Перевагою вищої економічної освіти США є забезпечення доступу до елементів цієї системи практично всім, хто бажає підвищити свій рівень підготовки протягом усього життя. Характерною рисою вищої економічної освіти США є тісне співробітництво освітніх установ, виробництва і бізнесу [9, с. 34-36].

Більшість американських університетів мають розвинену досліду структуру на рівні докторських програм, решта – багатопрофільні університети з великою кількістю програм підготовки фахівців на ступінь бакалавра та магістра [8, с. 122].

Таким чином, система освіти у Сполучених Штатах Америки має комплексну структуру, компоненти якої пов'язані з різними рівнями і формами навчання. Умови вступу, зміст програм, документальне підтвердження отриманої освіти мають свої відмінності у кожному зі штатів, але орієнтуються на потреби і вимоги насамперед місцевого ринку праці, що відповідає місцевій економічній та соціальній інфраструктурі [7, с. 63].

Згідно з даними Національного центру освітньої статистики США, близько 85% всіх магістерських ступенів в США присвоюються в тій чи іншій професійній прикладній галузі (причому 2/3 з них – в галузі економічних наук та бізнесу) і лише 15% – в галузі гуманітарних та загальноосвітніх наук [11].

Досліджуючи особливості підготовки фахівців економічного профілю в США, слід розрізнити поняття економічної освіти та бізнес-освіти. Економічна освіта має більш теоретичний характер і забезпечує підготовку фахівців для роботи в державних структурах, у той час, як бізнес-школи навчають практиків для роботи у приватному секторі.

Перша бізнес-школа з'явилася ще 1900 року за ініціативи Вільяма Такера на базі Дартмутського коледжу. Він заклав основу для підготовки якісно нового покоління бізнесменів і менеджерів, які повинні були глибоко усвідомити значення і роль бізнесу, зумів поєднати теоретичне навчання з практичним досвідом бізнесменів, за що одержав прізвисько «Великий президент». Сьогодні Дартмутська бізнес-школа залишається одним

зі світових лідерів бізнес-освіти, її досвід було перейнято багатьма європейськими країнами. З-поміж найбільш популярних американських бізнес-шкіл можна виокремити (за даними всесвітніх рейтингів Forbes та Businessweek) Stanford University GSB, Harvard Business School, University of Pennsylvania: Wharton, Columbia Business School, Chicago GSB, Northwestern University (Kellogg), MIT Sloan, University of Michigan (Ross) та ін. Усі вони конкурують на ринку освітніх послуг, найбільш ефективно вдосконалюють методики та виробляють ефективні підходи навчання.

Навчання за освітніми програмами з міжнародного бізнесу уможливорює здобуття таких ступенів: бакалавр / магістр / доктор філософії в галузі міжнародного бізнесу (Bachelor / Master of Arts, Bachelor / Master of Science, Doctor of Philosophy in International Business). Студентам також створені умови для отримання інтегрованих (joint) та подвійних (dual) ступенів (Bachelor of Business Administration (BBA) in International Business, MA in Global Finance, Trade and Economic Integration). За даними освітньої статистики США із загальної кількості випускників (1 791,046 тис.) ступінь бакалавра з міжнародного бізнесу (Bachelor of International Business) одержали 5,860 тис., ступінь магістра (із загальної кількості 754,229 тис.) – 2,838 тис. студентів. Згідно з даними Національного центру освітньої статистики США (US National Center for Educational Statistics) [16].

У США базовим вважається чотирирічне навчання із присвоєнням ступеня бакалавра. Пройшовши курс навчання, майбутні фахівці з міжнародного бізнесу можуть отримати ступінь бакалавра з міжнародного бізнесу (Bachelor of International Business), деякі університети присвоюють ступінь бакалавра наук зі спеціалізацією в міжнародному бізнесі (Bachelor of Science in International Business) або ступінь бакалавра з ділового адміністрування зі спеціалізацією в міжнародному бізнесі (Bachelor of Business Administration (BBA) International Business). Вступними вимогами для кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності «Міжнародний бізнес» є результати тесту GRE (Graduate Record Examinations), причому з балом, не нижчим 2,5 або SAT I (Scholastic Aptitude Test або Scholastic Assessment Test), ACT (American College Testing Program), ессе, рекомендаційний лист викладача. Загальний обсяг навчального навантаження бакалаврів становить 120-136 кредитів, тривалість навчання від 36 до 48 місяців. Структура навчальних планів підготовки бакалаврів з міжнародного бізнесу містить обов'язкові/базові (core courses) (55%), спеціалізовані (specialized courses) (25%), елективні (elective courses) (20%) дисципліни.

Після одержання академічного ступеня бакалавра студенти мають змогу продовжити навчання за програмою магістра. Основною вступною вимогою на магістерські програми є досвід роботи не менше двох років у сфері міжнародного бізнесу, а також результати тесту GRE (Graduate Record Examinations) та TOEFL (Test of English as Foreign Language). Деякі університети проводять співбесіди. Характерною особливістю організації навчання є відкритість та прозорість умов вступу; публічна звітність перед громадськістю; впровадження міжнародної складової у навчальну та дослідницьку діяльність; зв'язок між освітніми програмами, розробленими різними відомствами і організаціями; стимулювання проектів і перспективних досліджень; створення стратегічних освітніх альянсів для реалізації практичної та наукової підготовки фахівців з міжнародного бізнесу [6, с. 45].

На підставі аналізу навчальних планів і програм підготовки магістрів з міжнародного бізнесу 10 найкращих закладів вищої освіти США за денною формою навчання встановлено, що зміст навчання орієнтований на фахову і науково-дослідницьку підготовку, задоволення кар'єрних можливостей та професійне зростання майбутніх фахівців з міжнародного бізнесу. Професійна підготовка магістрів з міжнародного бізнесу передбачає блок базових навчальних програм (required curriculum), обсяг яких становить близько 30%, і факультативних програм (elective curriculum), які студент обирає самостійно. Блок базових програм включає такі предмети, як: управління в бухгалтерському обліку, статистика, міжнародний менеджмент, міжнародні фінанси, управління фінансами, міжнародний маркетинг, міжнародна торгівля, управління трудовими ресурсами, інформаційні системи у сфері міжнародного бізнесу, підприємницька діяльність, стратегічний менеджмент, міжнародний менеджмент, міжнародний маркетинг, міжнародне бізнес-середовище. Серед факультативних дисциплін можемо виокремити: історію, політологію, культурологію, релігієзнавство, іноземні мови (німецька, французька, іспанська, китайська, російська) тощо. Самостійна робота магістрантів у процесі навчання дозволяє формувати професійно значущі якості фахівців з міжнародного бізнесу, як ініціативність, креативність, асоціативність і аналітичність мислення. Ідеться про активізацію самостійної роботи щодо збору економічної інформації, її аналізу, створення проектів розвитку фірм, банків, підприємств, просування товарів на ринок, а також презентацію цих проектів [13; 14; 15].

Основними принципами структурування змісту магістерських програм є професіоналізація та практична спрямованість, що реалізується шляхом використання міждисциплінарного підходу та принципу інтеграції. Програми насичені такими інтегрованими дисциплінами: «Міжнародна торгівля та інвестування», «Міжкультурне бізнес-спілкування», «Політика і стратегія в міжнародній конкуренції», «Міжнародне підприємницьке право», «Міжнародний бухгалтерський облік та фінансовий аналіз», «Світовий фінансовий менеджмент».

В умовах університетської освіти США підготовка фахівців з міжнародного бізнесу забезпечується на основі загальноосвітнього і професійного компонентів, що передбачають наявність обов'язкових та елективних складових. Вивчення загальноосвітніх предметів спрямоване на формування системи загальнонаукових знань, які складають основу наукового світогляду та є базою для розуміння й інтерпретації питань, що розглядаються при вивченні спеціальних предметів.

До професійного компоненту належать навчальні предмети, які визначають спеціалізацію випускника та мають виразний прикладний характер, і практика на базі міжнародних організацій. Співвідношення складових компонентів навчальних планів та кількості кредитів, необхідних для отримання ступеня бакалавра та магістра, в університетах країни різна. Практична підготовка в університетах США має певні закономірності – об'єктивні, стійкі зв'язки, що забезпечують її ефективність. До закономірностей віднесено: розвивальний характер підготовки; високий рівень активності та самостійності студентів; урахування навчальних і практичних можливостей студентів; залежність рівня підготовки від навчально-матеріального потенціалу ЗВО і баз практики.

Існує ще одна особливість економічної та бізнес-освіти США, яка полягає в тому, що спеціалізовані магістри навчаються в університетах, інститутах і коледжах, а магістрів ділового адміністрування в різних функціональних сферах бізнесу готують бізнес-школи [6, с. 51].

Вищим академічним ступенем у США є доктор філософії, який можна здобути також у бізнес-школах протягом двох років навчання після одержання магістерського ступеня, й захистити докторську дисертацію. Всі економічні університети США відповідно до класифікації Комісії Карнегі за профілем економічної діяльності, масштабами проведених наукових досліджень, рівнем навчання та профілем економічної підготовки поділяють на декілька категорій. Науково-дослідні економічні університети першого розряду, до яких належить десять університетів, що отримують найбільше фінансування від федерального уряду, мають магістратуру й докторантуру, де захищається не менше 50 докторських дисертацій у рік. Науково-дослідні економічні університети другого розряду входять у сотню університетів, що мають найбільший обсяг державних асигнувань із кількістю захистів у докторантурі, не меншою 50 дисертацій, та з проведенням навчання за бакалаврськими навчальними програмами з економіки. До наступної категорії відносять економічні університети першого розряду, що присуджують не менше 40 докторських економічних ступенів із п'яти наукових економічних напрямів.

Навчання за докторськими програмами у США може реалізовуватися на різних рівнях і в різних формах факультетського рівня: лекції, форуми, дискусії, курси, семінари, підтримка докторантів, практика викладання, керівництво науковою діяльністю студентів, університетський та партнерські семінари, сертифіковані програми, складання портфоліо, тренінги для наставників.

Існує три моделі реалізації змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного бізнесу у США: послідовна, що передбачає вивчення загальноосвітніх дисциплін упродовж двох років, а цикл дисциплін професійної спеціалізації – на 3-4 курсах; паралельна, за якою дисципліни професійної спеціалізації вивчаються впродовж усього терміну навчання, практика розпочинається на першому курсі і завершується на останньому, елективні дисципліни вивчаються в останньому семестрі; комбінована, що дає можливість поряд з отриманням ступеня бакалавра чи магістра пройти програму з сертифікації [12].

Таким чином, вивчення особливостей організації підготовки майбутніх фахівців з міжнародного бізнесу показало, що їх готують за денними, заочними або модульними і дистанційними програмами. Значна увага приділяється самостійній роботі студентів, вивченню спеціалізованих курсів за вибором студентів, зв'язку із практикою бізнесу, формування умінь самостійного ухвалення рішень. Проведений аналіз освітніх програм дає змогу зробити висновок, що обов'язковий компонент навчальних планів для фахівців з міжнародного бізнесу фактично є однаковою в різних університетах, тому потреби в державних стандартах у цій галузі не виникає, а гнучкий багатокомпонентний навчальний план дає змогу поєднувати необхідні основи професійної підготовки з можливістю обирати індивідуальну стратегію навчання.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

В умовах сьогодення стає очевидним, що повільна реакція системи освіти на проблему розвитку професійної мобільності незмінно призводить до зниження конкурентоспроможності фахівців на ринку праці. Під професійною мобільністю майбутніх економістів ми зрозуміли інтегровану якість особистості, що виявляється у здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності у сфері економіки та фінансів із залученням правової сфери; вмінні ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань у згаданих сферах та порівняно легко переходити від одного виду діяльності до іншого, згідно аналізу економічної та соціальної ситуації в державі.

Зважаючи на той факт, що система вищої економічної та бізнес – освіти США є однією із кращих в світі, варто продовжувати роботу з вивчення можливостей адаптації певних прогресивних ідей в освітній простір України.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Іванченко, Є.А., 2005. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: *дис кандидата пед. наук:13.00.04*, Одеса, 181.
2. *Педагогіка. Большая современная энциклопедия*, 2005. Сост. Е.С. Рапацевич, Минск: Современное слово, 720.
3. *Професійна освіта, 2000: Словник*: Навч. Посіб. Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало, Київ: Вища школа, 380.
4. Георгиева, Т.С., 1989. *Высшая школа США на современном этапе*, Москва: Высш. школа, 139.
5. Ничкало, Н.Г., Кудін В.О., 2002. Професійна освіта в зарубіжних країнах, Київ, 322.
6. Ільїна, В. Ю., 2009. Становлення та розвиток вищої економічної і бізнес-освіти Сполучених Штатів Америки у сучасних умовах: *дис. канд. пед. наук 13.00.01*, Ялта, 237.
7. Каверина, Э. Ю., 2007. Тенденции развития высшего образования США: *дис.канд. эконом. наук : 08.00.14*, Москва, 246.
8. Професійна освіта в зарубіжних країнах. порівняльний аналіз: монографія, 2002 за ред. Н. Г. Ничкало, В. О. Кудіна, Черкаси: *Вибір*, 322.
9. Пилипишко, Т., 2010. Визначення етапів формування цілісного ставлення майбутніх учителів до фахової підготовки, *Вища школа, Слов'янськ*, 94-96.
10. Сушенцева, Л. Л., 2011. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика: монографія; за ред. Н. Г. Ничкало. *Институт професійно-технічної освіти НАПН України*, Кривий Ріг: *Видавничий дім*, 439. ISBN 978-966-177-142-9.

11. Джонстаун, Д. Б., 2003. Система высшего образования в США: структура, руководство, финансирование, *Университетское управление: практика и анализ*, 5-6 (28), 92-102.
12. Comparative Indicators of Education in the United States and other G8 Countries : 2006 [Электронный ресурс], *National Center for Education Statistics*. 2007. August. Доступно: <<http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2007006>>.
13. Educational Research, Methodology and Measurement : An International Handbook [Electronic resource], 2nd ed., 2009. Edited by J. Education at a Glance: OECD Indicators. Paris: OECD Publications. Access mode: <<http://www.oecd.org/document>>.
14. Fairfield, H. Master's Degrees Abound as Universities and Students See a Windfall. Hannah Fairfield. *New York Times*, 12.09.2007 [Electronic resource]. Available at <<http://www.nytimes.com/2007/09/12/education/12masters.html>>.
15. Glazer J., 2011 The Master's Degree: Tradition, Diversity, Innovation. Judith Glazer. *ASHE-ERIC Higher Education Report*, 6, Washington, DC: Association for the Study of Higher Education, 129.
16. Graduate Programs in Business 2014. Book 6. 42nd edition. *The Thomson Corporation and Peterson's*, USA, 2474.
17. National Center for Education Statistics [Electronic resource]. Available at: <http://www.nces.ed.gov/programs/digest/d07/tables/dt07_005.asp>.
18. Danos, P., 2010. Changing with the times. Business education must transform in response to global business needs. *Business India*, October 4-17, 2010, 128.
19. Walstad, W., 2001. Economic Education in U.S. High Schools. *Journal of Economic Perspectives*, 15:3, 195-210.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL MOBILITY OF FUTURE ECONOMIC PROFESSIONALS IN THE UNITED STATES

Maryna Ya. Velushchak,

Candidate of pedagogical sciences,
assistant of the department of foreign languages
for the colleges of humanitarian sciences

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4356-731X>

m.veluschak@chnu.edu.ua

Abstract. The article investigates the components and structure of professional mobility of future economic professionals. Based on the study of literary sources, the main types of professional mobility are outlined, namely, horizontal and vertical, ascending and downward. Pedagogical conditions for forming professional mobility are highlighted. It is emphasized that the formation of professional mobility of future

economists is associated with the integration of knowledge and the use of inter-subject ties. It is found out that the use of inter-referential ties in the learning process is one of the pedagogical conditions for the formation of professional mobility of future economists.

The US Higher Economic Education system is analyzed. The emphasis on business education in the United States, its feature and difference from economic education are indicated. The history of the creation of the first business schools in the United States is analyzed. The introductory requirements for obtaining such degrees as a bachelor / Master / Doctor of Philosophy in International Business are considered. Educational programs of preparation of future specialists in the economic profile are analyzed. The highlights of the implementation of the content of professional training of future economic profile professionals in the United States: consistent, parallel, and combined. The basic principles of structuring the content of master's programs are professionalization and practical orientation, which are implemented by using an interdisciplinary approach and the principle of integration. Features of organization of training future specialists in economic profile are characterized. Forms and levels of training of future specialists of economic profile by doctoral programs in the United States are highlighted. It has been found that in the conditions of university education, the training of specialists in economic profile is provided on the basis of general education and professional components that provide for the presence of mandatory and elective components.

Keywords: professional mobility; specialist; economic education; business education.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Ivanchenko, Ye.A., 2005. Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh ekonomistiv u protsesi navchannia u vyshchych navchalnykh zakladakh [Formation of professional mobility of future economists in the process of studying in higher educational institutions]: *dys kandydata ped. nauk:13.00.04*, Odesa, 181.
2. *Pedahohyka. Bolshaia sovremennaia entsyklopedyia*, 2005. [Pedagogy. Great modern encyclopedia]. Sost. E.S. Rapatsevych, Mynsk: Sovremennoe slovo, 720.
3. *Profesiina osvita: Slovnyk*, 2000. [Vocational education: Dictionary]. Navch. Posib. Uklad. S.U. Honcharenko ta in.; za red. N.H. Nychkalo, Kyiv: Vyshcha shkola, 380.
4. Heorhyeva, T.S., 1989. Vysshaha shkola SShA na sovremennom etape [US Graduate School at the Present Stage], Moskva: Vyssh. shkola, 139.
5. Nychkalo, N.H., Kudin, V.O., 2002. Profesiina osvita v zarubizhnykh krainakh, Kyiv, 322.
6. Ilina, V. Yu., 2009. Stanovlennia ta rozvytok vyshchoi ekonomichnoi i biznes-osvity Spoluchenykh Shtativ Ameryky u suchasnykh umovakh [Formation and development of higher economic and business education in the United States of America in modern conditions]: *dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01*, 237.
7. Kaveryna, Ye., 2007 Tendentsyy razvytyia vyssheho obrazovanyia SShA [Trends in the development of higher education in the United States]: *dys. ... kand. ekonom. nauk: 08.00.14*, Moskva, 246.

8. Profesiina osvita v zarubizhnykh krainakh [Vocational education in foreign countries: a comparative analysis: a monograph]. Porivnialnyi analiz : monohrafiia, 2002 za red. N. H. Nychkalo, V. O. Kudina. Cherkasy, Vybir, 322.
9. Dzhonstaun, D. B., 2003. Systema vyssheho obrazovanyia v SShA: struktura, rukovodstvo, fynansyrovanye [The system of higher education in the United States: structure, management, funding], *Unyversytetskoe upravlenye: praktyka y analiz*, 5-6(28), 92-102.
10. Comparative Indicators of Education in the United States and other G8 Countries: 2006 [Electronic resource], *National Center for Education Statistics*. 2007, August. Access mode: <<http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2007006>>.
11. National Center for Education Statistics [Electronic resource]. Access mode: <http://www.nces.ed.gov/programs/digest/d07/tables/dt07_005.asp>.
12. Educational Research, Methodology and Measurement : An International Handbook, 2009. [Electronic resource], 2nd ed. Edited by J. Education at a Glance: OECD Indicators. Paris : OECD Publications. Access mode: <<http://www.oecd.org/document>>.
13. Fairfield, H., 2007. Master's Degrees Abound as Universities and Students See a Windfall / Hannah Fairfield. *New York Times*, 12.09.2007 [Electronic resource]. Access mode: <<http://www.nytimes.com/2007/09/12/education/12masters.html>>.
14. Glazer, J., 2011. The Master's Degree: Tradition, Diversity, Innovation. Judith Glazer. ASHE-ERIC Higher Education Report, 6. Washington, DC: Association for the Study of Higher Education, 129.
15. Graduate Programs in Business, 2014. Book 6. 42nd edition. The Thomson Corporation and Peterson's, USA, 2474.
16. National Center for Education Statistics [Electronic resource]. Access mode: <http://www.nces.ed.gov/programs/digest/d07/tables/dt07_005.asp>.
17. Danos, P., 2010. Changing with the times. Business education must transform in response to global business needs, Paul Danos. *Business India*. October 4-17, 128.
18. Sushentseva, L. L. 2011. Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh [The formation of professional mobility of the qualified workforce in professional-and technical educational institutions], *Teoriia i praktyka: monohrafiia*; za red. N. H. Nychkalo; Instytut profesiinotekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy, Kryvyi Rih: *Vydavnychy dim*, 439.
19. Walstad, W., 2001. Economic Education in U.S. High Schools William B. Walstad. *Journal of Economic Perspectives*, 15:3, 195-210.